

Харківська академія неперервної освіти

Джерело

педагогічних інновацій

**Інклюзивна освіта:
досвід,
ресурси,
проблеми**

Харківська академія неперервної освіти

Джерело

педагогічних інновацій

*Інклюзивна освіта:
досвід, ресурси, проблеми*

Науково-методичний журнал
Випуск № 1(17)

Харків
2017

Схвалено вченою радою Харківської академії неперервної освіти
Протокол № 4 від 15.12.2016 року

Головний редактор:

Покроєва Л.Д., кандидат педагогічних наук, доцент, ректор Харківської академії неперервної освіти, заслужений працівник освіти України

Автори-упорядники:

Калініна Т.С., кандидат психологічних наук, завідувач секції спеціальної та інклюзивної освіти Харківської академії неперервної освіти;

Сіліна Г.О., кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри виховання й розвитку особистості Харківської академії неперервної освіти

Журнал видається КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти».
Серія ХК № 2065-806Р, зареєстровано Головним управлінням юстиції
у Харківській області 22 січня 2013 р.

Джерело педагогічних інновацій. Інклюзивна освіта: досвід, ресурси, проблеми. Науково-методичний журнал. – Випуск № 1(17). – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2017. – 228 с.

Цей випуск науково-методичного журналу присвячено актуальній проблемі розбудови інклюзивного освітнього простору. У теоретичній частині проведено аналіз науково-теоретичних аспектів спеціального та інклюзивного навчання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. Практична частина розкриває інноваційні підходи до реалізації завдань навчання дітей з особливими освітніми потребами, зокрема із затримкою психічного розвитку; висвітлює кращий досвід діяльності закладів з інклюзивним навчанням і спеціальних навчальних закладів Харківської області, містить приклади впровадження освітніх напрацювань за цим напрямом.

Пропоновані матеріали призначено керівникам дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, педагогічним працівникам, практичним психологам, соціальним педагогам, які працюють у спеціальних, загальноосвітніх та інклюзивних навчальних закладах, а також усім, хто цікавиться цією проблематикою.

© Харківська академія неперервної освіти

Зміст

Передмова	7
Розділ 1. Теоретичні аспекти розвитку спеціальної та інклюзивної освіти в Україні	8
Психологічна допомога як складова психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами	8
<i>Кобильченко В. В.</i>	
Особливості психологічної готовності молодших підлітків із затримкою психічного розвитку на переході з початкової школи в основну	12
<i>Калініна Т. С.</i>	
Принципи реалізації програми «Розвиток мовлення» з молодшими школярами із затримкою психічного розвитку	18
<i>Омельченко І. М.</i>	
Особливості розвитку мовлення молодших школярів із затримкою психічного розвитку	23
<i>Потамошнєва О. М.</i>	
Методичні аспекти формування саморегуляції особистості дошкільників із синдромом Дауна	27
<i>Міненко А. В.</i>	
Арт-педагогіка (художня педагогіка) у практиці інтернатних навчальних закладів	32
<i>Чуркіна В. Г.</i>	
Особливості навчання іноземної (англійської) мови дітей із затримкою психічного розвитку	38
<i>Казачінер О. С.</i>	
Розділ 2. Проектування та розвиток інклюзивного освітнього простору: від теорії до практики	42
2.1. Організація корекційно-розвиткової роботи та психолого-педагогічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами в умовах дошкільного закладу	42
Практичні аспекти інклюзивного навчання в ДНЗ: досвід Чугуївського дошкільного навчального закладу № 12	42
<i>Климчук І. П., Третьякова С. О.</i>	
Комплексна допомога дітям з особливими освітніми потребами в умовах дошкільного навчального закладу	48
<i>Чернишова І. Г., Світонь Н. О.</i>	
Формування позитивної мотивації дітей із затримкою психічного розвитку до навчально-пізнавальної діяльності	57
<i>Глуценко Г. В.</i>	
Система використання дидактичних ігор в роботі у дітьми із затримкою психічного розвитку. Керівництво сенсорними іграми	62
<i>Котелевець М. М.</i>	
Школа для батьків дитини з особливими потребами	66
<i>Середа О. М., Жернова Н. О., Темна В. Є., Діденко О. О., Мокра С. В., Гончар О. С.</i>	

Розвиток мовленнєвої культури дітей із затримкою психічного розвитку засобами українського фольклору <i>Кузьменко О. О.</i>	79
Формування мовленнєвої компетентності в дітей з особливими потребами засобами мнемотехніки <i>Рогова О. М.</i>	84
Формування позитивної мотивації дошкільників із затримкою психічного розвитку до навчально-пізнавальної діяльності засобами педагогічної оцінки <i>Кривошеєва І. О.</i>	90
2.2. Сучасні тенденції та інноваційні технології організації інклюзивного навчання учнів з особливими освітніми потребами	93
Організація інклюзивного навчання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату: досвід Харківської загальноосвітньої школи № 124 <i>Київська В. В., Пастухова Ю. В.</i>	93
Інклюзивна освіта в ЗНЗ: з досвіду роботи ХЗОШ № 38 <i>Поклонський О. О., Сірик Н. Ф., Сагайдакова Т. В.</i>	99
Особливості навчання дітей із синдромом Дауна <i>Ярова О. В.</i>	105
Інклюзивний клас: із досвіду роботи Чугуївської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 7 <i>Кривенець І. В.</i>	108
Програма корекційних занять для роботи з дітьми із ЗПР, направлених на розвиток їхньої емоційно-вольової сфери <i>Кучмій О. Ю., Маркова О. Т.</i>	112
План розвивальних занять із ученицями 1-го класу з розумовою відсталістю на навчальний рік <i>Кривенець І. В.</i>	116
Роль асистента вчителя в інклюзивному класі <i>Матвєєва Ю. В.</i>	124
Асистент учителя – місія довіри та турботи <i>Романова О. В., Кондратенко Л. Г.</i>	125
2.3. Досвід організації психолого-медико-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами	133
Перші кроки щодо впровадження інклюзивної освіти в навчальних закладах Балаклійського району <i>Проценко О. В., Першина І. Є.</i>	133
Психолого-медико-педагогічна консультація в системі інклюзивної освіти міста Чугуєва <i>Оринко М. О.</i>	136
Розвиток мовлення дітей з особливими потребами <i>Дідок Т. М.</i>	142
2.4. Інноваційні вектори підготовки педагогічних працівників Харківщини до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами	146

Розвиток інклюзивної компетентності педагогів Харківського регіону в системі підвищення кваліфікації <i>Сіліна Г. О.</i>	146
Освітній проєкт «Розвиток інклюзивної освіти в Харківській області»: потреби сьогодення – у дії <i>Сіліна Г. О., Колісник О. В.</i>	151
	155
Розділ 3. Спеціальний освітній заклад як ресурс розвитку інклюзивної практики	
До питання організації навчально-виховної роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку <i>Ялова О. В., Іншина І. С., Мирошник Л. А.</i>	155
Шляхи підвищення мотивації до навчання в учнів із затримкою психічного розвитку <i>Єна Я. М.</i>	160
Упровадження ігрових та інтерактивних методів при навчанні дітей із затримкою психічного розвитку <i>Дембовська М. П.</i>	165
Корекційна робота з розвитку мовлення у процесі вивчення української мови в початкових класах спеціальної школи <i>Федотова М. В., Герасимець В. Ф., Витязь Л. Г.</i>	169
Розвиток уваги та математичного мислення учнів із затримкою психічного розвитку <i>Рябіченко О. І.</i>	173
Формування практичних умінь і навичок у дітей з вадами розумового розвитку на уроках фізики та побутової хімії під час виконання практичних і лабораторних робіт <i>Удовиченко А. С.</i>	176
Підвищення пізнавальної активності учнів із затримкою психічного розвитку на уроках хімії шляхом застосування тривалої мотивації та візуальних опор <i>Щербина Т. В.</i>	180
Активізація навчальної діяльності розумово відсталих учнів у процесі трудового навчання <i>Гончарова Н. М., Круподер Є. В., Литвиценко Т. І.</i>	182
Модель вивчення краєзнавчого курсу учнями із затримкою психічного розвитку (ЗІР) <i>Ялова О. В., Іншина І. С.</i>	187
Корекційний вплив музики в навчально-виховній роботі як складник загального естетичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами <i>Леонова С. І., Сігнаєвська С. П., Неклюєнко Н. М.</i>	193
Реалізація здоров'язберігаючих технологій у початковій школі для дітей з особливостями психофізичного розвитку <i>Хованова О. А., Гарбуз О. В.</i>	197
Формування життєвої компетентності дітей з інтелектуальними порушеннями шляхом професійно-трудової реабілітації <i>Хованова О. А., Гриненко В. Г., Зіньковська Т. К.</i>	203

Стежинки, які ведуть наших вихованців до бажання творити добро <i>Махота В. О.</i>	209
Національно-патріотичне виховання дітей з особливими освітніми потребами засобами музейної педагогіки <i>Пенкіна Н. В.</i>	215
Естетичне виховання дітей із затримкою психічного розвитку <i>Сальтєвська Т. В.</i>	220
Духовність і здоров'я: роль рідної мови у їх збереженні <i>Писаренко Т. І.</i>	223

Передмова

Чим нижчим є рівень психічного розвитку дитини, тим вищим повинен бути рівень освіти вчителя.

П. Шуман, німецький педагог-дефектолог

Інтегрування дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір як один із напрямів гуманізації всієї системи освіти України є визначальним пріоритетом державної політики і полягає у створенні умов для здобуття учнями якісної освіти відповідно до їхніх здібностей та індивідуальних можливостей. Індивідуальний підхід до освіти дітей з особливими освітніми потребами вимагає організації процесу навчання і виховання таким чином, щоб ураховувалися індивідуальні потреби й можливості кожної дитини. Для цього необхідно домогтися створення в навчальних закладах спеціальних умов.

З кола проблем, з якими може зіткнутися педагог у своїй роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, найважливішими є навчання й виховання такої дитини в загальноосвітньому і спеціальному закладі та підготовка педагогічних працівників до роботи з цими дітьми у зв'язку з тим, що в нових умовах реформування освіти кількість особливих дітей у загальноосвітніх закладах буде постійно зростати.

Перш за все, безпосередньо стосується великої групи дітей із затримкою психічного розвитку. Такі діти відчувають труднощі в засвоєнні загальноосвітніх програм, мають порушення ціннісно-особистісної орієнтації, високий ступінь педагогічної занедбаності, відхилення інтелектуального й особистісного розвитку, часткове відставання в розвитку психічних функцій.

Успішність інтеграції дітей із затримкою психічного розвитку в загальноосвітній клас залежить від інформованості оточуючих дорослих: педагогів, батьків – про особливості та проблеми навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами, зокрема із затримкою психічного розвитку.

У теоретичній частині науково-методичного журналу висвітлено сучасні питання науково-теоретичного, психолого-педагогічного супроводу навчання дітей з особливими освітніми потребами, що досліджені українськими науковцями. Практична частина представлена описом першого інклюзивного досвіду вчителів, вихователів, асистентів, психологів у реалізації завдань навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами, зокрема із затримкою психічного розвитку. Висвітлено досвід діяльності спеціальних навчальних закладів Харківської області й тих загальноосвітніх навчальних закладів, які вже мають особливих учнів, і наведено конкретні практичні розробки впровадження ідей і технологій інклюзивної освіти.

Сподіваємося, що на сторінках цього випуску «Джерела педагогічних інновацій» педагоги знайдуть не тільки однозначні відповіді, але й роздуми фахівців (психологів, логопедів, педагогів, дефектологів) про проблеми, особливості навчання й виховання дитини з порушеннями розвитку та організації комфортних умов для цього.

Пропоновані матеріали будуть корисними для керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, педагогів-практиків, практичних психологів і соціальних педагогів, представників громадських організацій, які працюють у сфері захисту прав дітей з особливими потребами.

бібліотеки України для дітей. Зокрема вона репрезентує повість А. Бачинського «140 децибелів тиші» (Л.: Вид-во Старого Лева, 2015. – 127 с.), яку відзначено як «Дитячу книгу року ВВС – 2015». Поряд з іншими творами про людей із особливими потребами («Марта з вулиці Святого Миколая» Дз. Матіяш, «Метелики у крижаних панцирах» О. Радущинської) книжка входить до серії актуальної підліткової прози «Видавництва Старого Лева» «Майже дорослі». Проблематикою її є доля глухонімих дітей в Україні. Герої Сергій та Яринка, переживши страшні пригоди і щасливі випадки, зрештою знаходять нові, світлі життєві перспективи. Повість нікого не залишає байдужим, спонукає до висновків: «чи не я раптом – глухий і німий «гвинтичок» системи?! Можливо, не ми потрібні особливим людям, аби «утримувати» й «жаліти» їх, а вони – нам, як лакмусовий папірець, котрий потверджує, що ми все ще люди і варті людського життя, здатні на людські вчинки, спроможні на людяність?» [5, с. 58].

Ця повість допоможе в інклюзивній роботі, а також у проведенні дискусії про життєві цінності, громадянський і моральний вибір.

Переможцем конкурсу «Напишіть про мене книжку» стала повість О. Лушевської «Вітер з-під сонця» (К.: Фонтан казок, 2016. – 128 с.), яка здобула спеціальну відзнаку журі «за тонке психологічне змалювання підліткового характеру». Твір спонукає підлітків ні за яких обставин не опускати рук, а рухатися вперед із вірою в перемогу.

Підтвердженням впливу слова на становлення творчої особистості є перемоги учениць Харківської обласної спеціалізованої гімназії-інтернату для сліпих дітей ім. В. Г. Короленка: учениця 10 класу Сергієнкова Ірина у 2006 р. була нагороджена спеціальною премією Ліги українських меценатів за кращу творчу роботу IV (міжнародного) етапу конкурсу з української мови імені Петра Яцика; до альманаху дитячої літературної творчості «Слобожанські перлини» (2006 р.) увійшли вірші учениці 8 класу Лихачової Олесі.

Повертаючись до актуальності запропонованої проблеми, вважаємо за необхідне навести цінні міркування геніального педагога В. О. Сухомлинського: «Поетичне слово й поетична творчість – незамінний психологічний засіб формування і розвитку емоційної пам'яті. Запам'ятовування почуттів і душевних станів – дуже важлива умова зміцнення логічної пам'яті».

Література

1. Євангелія Г.Н. Христа від Йоана, Святе письмо Старого та Нового завіту // Українське біблійне товариство. – 1992. – С. 113.
2. Клочек Григорій. Літературна освіта в новій українській школі: стратегія і тактика реформування // Григорій Клочек // Дивослово. – 2017. – № 1. – С. 7-11.
3. Красовицький М.Ю. На власні очі. Проблеми морального виховання учнів у теорії і практиці вітчизняної та американської педагогіки / М. Ю. Красовицький. – К.; Нью-Йорк: Пед. думка, 1998. – 160 с.
4. Круцило О. А. Свідомість програмує мовлення / О. А. Круцило / Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мова як чинник формування громадянина України» (м. Запоріжжя, 16-17 травня 2008 року) / за заг. ред. проф. К. Л. Крутий, проф. А. І. Павленко. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2008. – С. 168-170.
5. Марченко Наталя. Знахідки ключниці, або Відкрийте книжку / Наталя Марченко // Дивослово. – 2016. – № 11. – С. 58-59.
6. Печерська Т. Оздоровлює і продовжує життя ... рідна мова / Т. Печерська // Здоров'я і довголіття. – 2017. – 10 січня (№ 1). – С. 5.

Джерело педагогічних інновацій. Інклюзивна освіта: досвід, ресурси, проблеми. Науково-методичний журнал. – Випуск № 1(17). – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2017. – 228 с.

Цей випуск науково-методичного журналу присвячено актуальній проблемі розбудови інклюзивного освітнього простору. У теоретичній частині проведено аналіз науково-теоретичних аспектів спеціального та інклюзивного навчання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. Практична частина розкриває інноваційні підходи до реалізації завдань навчання дітей з особливими освітніми потребами, зокрема із затримкою психічного розвитку; висвітлює кращий досвід діяльності закладів з інклюзивним навчанням і спеціальних навчальних закладів Харківської області, містить приклади впровадження освітніх напрацювань за цим напрямом.

Пропоновані матеріали призначено керівникам дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, педагогічним працівникам, практичним психологам, соціальним педагогам, які працюють у спеціальних, загальноосвітніх та інклюзивних навчальних закладах, а також усім, хто цікавиться цією проблематикою.

**Джерело
педагогічних інновацій**

Інклюзивна освіта

Науково-методичний журнал

Відповідальна за випуск: *Калініна Т.С.*

Редактор: *Писаренко Т.І.*

Технічний редактор: *Семисошенко С.В.*

Дизайн: *Семисошенко С.В.*

Підписано до друку: 28.04.2017 р.

Тираж: 58 прим.

Харківська академія неперервної освіти
61057, м. Харків, вул. Пушкінська, 24,
тел./факс (057) 731-21-31,
E-mail: kvnz.hano@gmail.com
Web-сайт: www.edu-post-diploma.kharkov.ua

Деталі за наступним посиланням: http://edu-post-diploma.kharkov.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=6813&Itemid=41